

Historio pri la internacia lingvo, 4-a parto
Gramatiko de Volapük, arbitro kondukas al krizo
Claude Gacond, 234-a radioprelego, 1968.04.03 & 06

Cl.- Parolas gesinjoroj Claude kaj Andrée Gacond.

Ni daŭrigas nian rapidan prezenton de la lingvo Volapük. Ni jam vidis, ke Volapük, simile al esperanto, havas aglutinan karakteron. En ambaŭ lingvoj la vortoj malmuntiĝas en vorteroj troveblaj en la vortaro. Sed en la lingvo de Johann-Martin Schleyer helpe de tiuj vorteroj la vortformado ne estas tre logika. Ĝi ofte estas bazita sur analogio aŭ eĉ estas tute arbitra.

A.- La volapüka gramatiko estas tre postulema. Ĉar ĝi uzas vokalojn por prefikse indiki la verbajn tempojn kaj por sufikse indiki la gramatikajn funkciojn, ĝi trudas al la radikoj teruran kripligon : vokalo neniam rajtas troviĝi je la komenco aŭ fino de radiko.

Cl.- Jen kiel dekliniĝas volapükaj radikoj : nominativo : **dom** : la domo; genitivo : **doma** : de la domo aŭ doma ; dativo : **dome** : al la domo ; akuzativo : **domi** : la domon. La marko de la pluralo estas la litero **s**. Do ni obtenas : **doms** : la domoj, **domas** : de la domoj aŭ domaj, **domes** : al la domoj, **domis** : la domojn. En Volapük artikolo ne ekzistis.

A.- La indikoj de la gramatikaj funkcioj ne alportis liberon en la vortordo. Strikta regulo decidis, ke la determinato devas sekvi la determinanton.

Cl.- Tio signifas, ke en Volapük oni ne povis diri : doma besto, tri domoj ; oni devis diri : besto doma : **nim doma**, domoj tri : **doms kil**.

A.- En Volapük ĉiuj vortoj ricevas striktan lokon en la propozicio. La subjekto devige estas antaŭ la verbo, la akuzativo devige post la verbo. Pro tio la stilo volapüka estas terure monotona kompare al la stilo esperanta.

Cl.- La radikoj, kiuj ne rajtas posedi vokalon je la komenco aŭ fino devige ricevas substantivan signifon. Do **gud** ne povas signifi **bona**, sed **boneco**, la **bono**. La finiĝo **ik** kondukas al la adjektivo : **gudik** : bona ; **domik** : doma ; **blod** : frato, **blodik** : frata. La adverbo formiĝas per **o** post la adjektiva finiĝo **ik** : **gudiko** : bone, **blodiko** : frate, aŭ per **o** rekte post la radiko : **del** : tago, **delik** : taga, **delo** : tage.

A.- La prefiksaj vokaloj, kiuj indikas la verbajn tempojn, ne estas nur uzataj por la konjugacio. Ili ankaŭ ebligas formi tempajn adverbojn.

Cl.- Tiuj tempaj prefiksoj estas la vokaloj en alfabeto ordo : **a, ä, e, i, o, u**.

A.- Tio estas iom kiel por la **as, is, os, us** de esperanto.

Cl.- Se ni prenas **delo**, kiu signifas **tage**, ni obtenas la adverbojn **adelo** : hodiaŭ, **üdelo** : hieraŭ, **edelo** : antaŭ-hieraŭ, **odelo** : morgaŭ, **udelo** : post-morgaŭ.

A.- La volapükistoj entuziasmiĝis por tiu sistemo kaj ĝin prezentis dum la propagandaj kampanjoj. En esperanto ĝi povus esti tradukita per **as-tage, is-tage, os-tage**. La volapükistoj konstatis, ke ĉiuj tempaj adverboj facile eniris la sistemon.

Cl.- **Ovigo** : **os-semajne, ämulo** : **is-monate, ayelo** : **as-jare**, kaj tiel plu.

A.- Tiuj tempaj prefiksoj kondukis nin al la volapüka konjugacio. La tempoj do estas indikataj per vokaloj en la alfabeto ordo.

Cl.- Kaj la personoj estas indikataj per sufiksaj pronomoj. **Ob** : mi, **ol** : ci, **of** : ŝi, **om** : li, **on** : oni. Por la pluralo oni aldonas la pluralan markon **s**. **Obs** : ni, **ols** : vi, **ofs** : ili por la virinoj, **oms** : ili por la viroj kaj objektoj.

A.- Tiu reguleco, tiu ŝparo de rimedoj, tiu logiko entuziasmigis tiujn homojn, kiuj penis lerni la verbojn en la naciaj kaj klasikaj lingvoj. Ni konjugaciu la verbon fini !

Historio pri la internacia lingvo, 4-a parto
Gramatiko de Volapük, arbitro kondukas al krizo
Claude Gacond, 234-a radioprelego, 1968.04.03 & 06

Cl.- Fini en Volapük estas *finön*. Ni forprenas la infinitivan markon *ön*, kaj komenciĝas la melodio : *afinob*, aŭ pli simple *finob*, *finol*, *finof*, *finom*, *finon*, *finobs*, *finols*, *finofs*, *finoms*.

A.- Kaj ni povas rekomenci tiun mekanismon kun ĉiu tempa vokalo.

Cl.- *afinob* : mi finas, *äfinob* : mi finis, *efinob* : mi estas fininta, *ifinob* : mi estis fininta, *ofinob* : mi finos, *ufinob* : mi estos fininta.

A.- Dum deko da jaroj, inter 1880 kaj 1890, miloj da homoj entuziasmiĝis por tiu sistemo. Sed baldaŭ tiu konjugacio montriĝis malpli mirakla, ol oni kredis. Unue ĝi devige kripligas la radikojn, ĉar ĝi ne konvenis al radikoj kun komencaj kaj finaj vokaloj. Kaj kial tiu alfabeto ordo en la vokalaj prefiksoj ? Kial tiuj *obs*, *ols*, *ofs*, *oms* ?

Cl.- Oni rimarkis, ke tiuj konjugaciaj afiksoj estis absolute arbitre elektitaj. Kial ne *pam*, *pem*, *pim*, *pom*, *pum* por la pronomoj. Tio estus same mekanika kaj ne malpli eŭfonia kaj evitus la vokalan kripligon de la radikoj : *finpam*, *finpem*, *finpim*, *finpom*, *finpum*.

A.- Lingvo kiel Volapük ne povis rezisti al tiaj demandoj. Subite la arbitreco de la tuta lingvo aperis en plena lumo. Kial la pronomoj troviĝas je la fino kaj la tempaj markoj je la komenco ? La kontraŭo same aŭ eĉ pli bone funkcias.

Cl.- *Ob fina*, *ol fina*, *of fina*, *om fina*, *on fina*.

A.- Tiuj demandoj venigis aliajn demandojn. En lingvo, kie ĉio estas arbitre elpensita, kiel krei novajn radikojn ? Kiu rajtas tion fari ? Ĉu la kreinto de la lingvo, ĉu la Direktoro de la Akademio, ĉu la akademiano, ĉu la verkistoj ?

Cl.- En la jarlibro de la diplomitoj : *Yelabuk pedipedelas* tiuj demandoj okupas plurajn paĝojn. Ili restos senrespondaj, ĉar dum la tria Universala Kongreso okazinta en Parizo en 1889 skismo detruos tiun artefaritaĵon.

A.- Naŭzo por tiu lingvo subite anstataŭas la entuziasmon por la verko de Schleyer.

Cl.- La homoj, kiuj tiom penis por parkeri la signifon de tiuj kripligitaj radikoj, eĉ ne plu povas toleri la ideon mem pri lingvo internacia. Ili provis lerni, ke en la mondlingvo *nul* devas signifi *noveco*, *kanal* : artisto, *klub* : asocio, *kod* : motivo. Pro tio ili malŝatos kun agresemo la esperantistojn malgraŭ, ke en ilia lingvo *nul*, *kanal*, *klub*, *kod* kaj preskaŭ ĉiuj ceteraj radikoj estas plene naturaj.

A.- Ili eĉ ne volos rigardi al esperanto. Homoj naŭzigitaj malofte kapablas resti objektivaj. Naŭzo estas subjektiva reago.

Cl.- Vi aŭdis prelegon el Svislando. Parolis Claude kaj Andrée Gacond. Ĝis reaŭdo !

-oOo-